

Ódon fabábuk, fababák a békési temetőben

MAGYARORSZÁG TÖBB TEMETŐJÉT napjainkra szinte már egészen elborította az erdő. Öreg fakeresztfák, faragott kopjafák tömege tűnik el évről évre a sűrű növényzövedékek mögött. Méregzöld, haragoszöld lepedék borítja be a fejfák oldalait, erős gyökérszálak szövik át porladó aljukat. Hangyák, bogarak járják át penészedő, gombásodó állagukat, amíg végül összeroppannak s a vastagodó avar észrevétlenül eltemeti őket. Vizes talajú tájakon (Óriszentpéter, Velemér, Kercaszomor, Kerkáskápolna környékén) fodormenták, borsosmenták, kántormenták lengik körül a korhadó fejfákat, s meleg júniusi éjszakákon erős mentaillatba vonják pusztulásukat. A balatoni domboldalakon kékeslila, kékesbarna kőkenybokrok nőnek rá az aljnövényzet sűrűjében éppen csak észrevehető mézskösi-remlékekre, amelyek valamikor, nagyon régen, szétmállásuk megkezdődése előtt szivalakúak voltak. A tátikai dombon a galagonya, a cserszömörce vérvörös pöttyei állcázzák el ősszel a mögöttük megbúvó, az avar színeibe öltöző mézskőroncsokat. A tordasi tölgyerdőben a fák tövével úgy rejtőznek el az apró síremlékek, mintha erdei gombák volnának. . .

SZILVALIGETEK FOGJÁK KÖRÜL A BÉKÉSI TEMETŐT. Orgonabokrok között hol tiszafákat, hol borostyángallyakat, borostyánleveleket látunk itt, ezek árulják el először az ágak sűrűjében rejtőző sírokat. Apró, derűs külsejű fabábuk, fababák bukkannak föl lassanként szinte mindenütt a szemünk előtt. Vékony, karcsú, kecses formájú bábualakok, házaspárok, családok csoportjait utánozva álldogálnak itt is, ott is, amott is az avaron. Öregemberek, háborús katonák bábui, egymáshoz simuló szerelmesek alakjai néznek ránk némán a szélben megremegő orgonabokrok mögül. A bábuk többségének bajusza, szakálla, parányi nyakéke van a rájuk száradt virágszárakból, növénysszárakból, növénydarabokból. Gyerekeket is látni közöttük, kicsi fababákat a fák és bokrok alján. . . A halálra békésen, befelé forduló mosollyal gondoló emberek megzavarhatatlan nyugalma, csöndessége árad ebből a növényekkel átszőtt, málló panoptikumból. A keleti lélek derűje, mely babákat helyez a hantokra, komor kopjafák, döngő kőkeresztetek, fájdalmas fakeresztetek helyett. Valaha törökök laktak ezen a tájon, s török kézművesek leszármazottai készítették a különös fabábuk őseit is, a vidékre visszaszivárgó magyarság etnikai és vallási világához igazodva. A temetőnév is törökös természetű: Rózsa temetőnek hívják a babák korhadó birodalmát. . . A török kézművesek is, leszármazottaik is, magyar utódaik is végtelenül szelíd vonásokkal, visszafogottan, nagyon óvatosan, arányosan munkálták meg alapanyagukat. Minden fabábu esetében gondosan ügyeltek az egyénítésre, a méretek állandó változtatására, az alakkörvonalak, a vonalívek, az erezés sűrű módosítására. Arcvonások kirajzolása nélkül is más és más jellem, más és más egyéniség sugárzik így valamennyi munkájukból, mind a mai napig. A békési temetőben lelkek jelenlétét érezni mindenütt, s nem üres és unalmas síremlékek egyhangú sivárságát. Egyben a természet, a lélek és az ember mélységes azonosságát is: oly magától értetődő egyszerűséggel simulnak, illeszkednek az apró emberalakok a növényvilág gyöngédségébe, szelídségébe, nyugalamába.

ELKORHADT CSIPKERÓZSIKA-BIRODALMAK, burjánzó, kusza ligetek szövedékében megbúvó síremlékek másutt is vannak az alföldi vidéken. Citromosfűvek, kakukkfűvek, fecskéfűvek fűszerszagú sűrűjében sakkfigurászerű sírfaragványok állnak az abonyi őtemető mélyén. Vadszőlőlevelek futják be a beregi temetők ladikfejfáit, csónakfejfáit, méhecskéék, apró rovarok nyüzsgő, zümmögő serege szálldos rajtuk. Omlanak, temetkeznek a több emberöltővel ezelőtt megszületett világ ódon maradványai s velük együtt megint csak eltűnik valami az ország életéből, ami valószínűtlen, ami álomízű, s ami talán egy kicsit még mesebeli is volt.

IRODALOM. Magyar néphit és népszokások, Budapest 1925. Róheim Géza munkája. Magyar Mithológia, Budapest 1929. Ipolyi Arnold munkája. Fejfák, Budapest 1975. Olasz Ferenc munkája. A békési fafaragásról és temetőkről, Békési Élet 1971. Banner János munkája. A szatmárcsekei református temető fejfái. A nyíregyházi Józsa András Múzeum évkönyve 1960. Nyárádi Mihály munkája. Temetők az Aggteleki-karszt falvaiban, Debrecen 1978. Kunt Ernő munkája. Nevettető fejfák. Derűfakasztó sírfeliratok. Budapest 1948. Kincs Miklós munkája.